

F-118/Q lelt.sz. 569 sz.

Lukács Györggyel beszélget Erlich Éva, Révész
Gábor, Holló Mária és Jánossy Ferenc.

1971. március 29.

A beszélgetés az 568/B.old. kezdődött./

Jelen oldal a beszélgetés folytatása.

Révész: Megkérdik a rabbitól, valaki, a Kohn meg-
kérdi, hogy mondja meg, mert ha 56-ban ellenforra-
dalom volt, akkor miért forradalmi a kormány /Lu-
kács beleszól: Igen/ és ha a kormány forradalmi,
akkor az miért ellen. Akkor miért mondják, hogy
ellenforradalom volt ? Mert hát akkor jött u-
tána a népfront... Valaki a következőt mondja:
hogy egyszer egy faluban ment át. Elromlott az
órája, erre megy keres egy órát. És lát egy ki-
rakatot: ki van téve egy óra a kirakatba. Erre
bemegy és azt mondja a pasasnak, hogy: legyen szí-
ves javítsa meg az órát. Erre az ott lévő ember
azt mondja, hogy :nem tudom megjavítani, én nem
órás vagyok, én vagyok a községi metsző, mi az,
a sachter, vagy, a metsző. Hát nem tudom. Erre
azt mondja: dehát akkor miért tesz ki egy órát ?
/L.: Igen / Hát mit tegyek ki ? /nevetés, L.: na-
gyon jó./ Ez a magyarázat. Szóval ez a magyará-
zat. És folyik is valami vita is az ujságokban.
Ekkor a Rényi, a szerencsétlen, az belegabalyo-

dott ebbe, a Rényi Péter, hogy van egy ilyen ideológia: hogy ma - hogy is mondjam - egyáltalán, hogy forradalmiság és ilyesmi ez egy, ez egy ilyen; ez a rögeszméje évek óta. És a gyerekekbe.. Na most ez azzal jár, hogy beidegeztetik, hogy azoknak kell venni, ami van. Nincs szükség tulajdonképpen; csak kis változásokra van szükség és lehetőség. Tehát egyszerűen meg van az ideológiája: hogy egy konformista, nagyon kényelmes ideológia. Különböző egy komfortos marxizmus: hogy ami, ez van. És kifejtik 20 év körüli gyerekeknek - egész meg vagyok döbbenve.
/Holló/

H.: De a meglepő, hogy 20 év körüli gyerekek fejtik ki, mert az, hogy egy ilyen hivatalos ideológia van - azt az ember tudja. Az a meglepő, hogy..

Rév.: Ezt beveszik. Beveszik és tudja, ez irtó kényelmes. Nagyon bosszantó.

H.: Na jó, de hát ez részben abból adódik, hogy a forradalom szót úgy lejárattuk, hogy a gyerekek számára már nem jelent semmit, csak pusztán formalitást.

Rév.: Igen, és egyszerűen a, a, most az utóbbi egy-két évben, azt hiszem hát 68 után, egy rendkívül erős, ilyen politizáltság képződik.

E.É.: De, de ennek az ideológiának remek megfelelője. Én nem is tudom, hol olvastam, vala-

melyik ujság kritikájában, film-kritikájában, hogy hát a westernek - amiket hát kiátkoztunk és nem lehetett cow-boy filmeket 20 évig játszani, mert azt nem vásároltuk meg - hogy ezek egy tulajdonképpen, bizonyos társadalmi igazságokat és társadalmi elégedetlenségeket kimondanak - és igazságot is szolgáltatnak. Tehát most vettünk western-filmeket, cow-boy filmeket - ezzel az embereknek a társadalmi igazságkeresését ki is lehet elégíteni. Mert végeredményben ott mindig győz a becsületes cowboy, ugye, és mindig az elnyomott, a szegény cowboy, aki kiáll mások elnyomatása ellen. Ez most az új figura. Rév.: Ez az egész technokrata dolog; nyugaton és keleten - szóval nálunk is.

H.: Ez nagyon érdekes, ez a levél.

Rév.: Igen, és az a döbbenetes, hogy ezt egy portugál gyerek írta.

H.: Ez a levél... Amit az elején mutatott az Andris, amit a film...

Rév.: Igen, én egy borzasztó kevés.. van olyan, aki egyáltalán ilyen összefüggésekben gondolkodik. Mondom: ezt tanulják a.. Nem is hallottam tulajdonképpen ilyenről, szóval ilyen dolgokról. És nincs is módjuk, szóval nincs kitekintésük. Szóval nemzetközi összefüggéseket.. Tegnap ott van egy egyetemi hallgató, aki föláll, aki ki-

jelenti, hogy 68 május az, azt a francia kommunis-
ta párt is elítélte, tehát - hogy is mondjam - szó-
val ő is elítéli akkor. Kérdelem: honnan vette,elő-
ször is azt az információt - másrészt, még attól
lehetne más véleménye. Nincs. Kényelmes. Nyugodt
dolog: de valahol rátettek egy stemplit. Nem is
felel meg a valóságnak, egész pontosan persze.

Lukács: Na jó, hát ez /köhögés, zaj/..

E.É.: Külön probléma lenne..

L.: Réges-régen volt, mert a németeknél ezt "Ulbricht-
geiststaatnak" nevezték és azt mondták, hogy :Ruhe
ist die Erde Bürgerpflicht. Ezek természetesen így
fejlődő társadalomban magától értetődőnek.. Ezt a
Ruhe ist die Erde Bürgerpflicht, ezt az én fiatal-
koromban tíz német közül kilenc a magáénak vallottá-
ta. /Hangok: Igen/

H.: Na most milyen réteg az, akiktől ilyen megnyi-
latkozásokat kapsz ? Akikkel mi találkozunk, azok
mindig egy szelektív réteg, de azok az ellenkezője,
azoknak a szemében mindenki: téged beleértve is,
bennünket, mindenkit: csak reformer, ahelyett, hogy
forradalmár volna. Tehát nyilván, akikkel te talál-
kozol, az egy válogatás nélküli egy ilyen értelmi-
ségi réteg.

/Többen is beszélnek, párhuzamosan. Női hang: Mond
angyalkám nem telefonált senki ? Mond jól érzed ma-
gad ? Nem vagy éhes ? /

Rév.: Szóval van ez, érződik egy ilyen, tulajdonkép-

pen, amiatt is, hogy van ez a, egy ilyen depoliti-
záns. Ez a bizonyos kiábrándultság. /Női hang: He-
lyes /Hogy egyszerűen bizonyos dolgokra süketség,
még a.. hát ez természetes is, hogy bizonyos szí-
tuációkban, mint mit tudom én, egy középhangon el-
mondott mondatnak - óriási visszhangja van, mert a
társadalom erre érzékeny. És, és máskor meg kiabál-
ni is lehet - de akkor sem, mert elnyelik; szóval
eltűnik a dolog. De nincs igény, tehát semmiféle.
Ez, ez egészen meglepő, hogy hát ez ~~ennek~~^{után} a pánik
után, ami volt tavaly, hogy a, hogy ilyen rendőri
beavatkozás.. és, hogy nyomoztak gyerekek után, akik
alig valamit csináltak; vagy most voltak ezek az i-
zék - semmi nyomát sem lehet látni. Szóval semmi.
Ján.: Szóval most napirendhez: mert most napirend-
hez az ember mindig kap szót. Én azt javasolom, hogy:
menjünk le vacsorázni.

Rév.: Hát mi elmegyünk lassan.

H.: Hát ugye közben, miután ezek azt hitték, hogy
a Csanády itt marad vacsorára is, tehát eleve négy-
re terítették, viszont..

Ján.: Négyyszer kettő az, nem Pivel szorozzák ?
/Többen beszélnek/ Tehát ez a .. négy emberre szá-
mitottak, az Pivel szorozva, Pivel kell szorozni,
azt hiszem.. rendkívül...

H.: Most nincs olyan extra, de azért van elég...

Ján.: Jó kaja. Gyertek most vacsorázni.

H.: Tényleg, te, fél egykor ebédeltünk, úgy hogy biztos te is már éhes vagy. Nagyon rég ettünk, hát akkor menjünk.

E.É. Maximum összetalálkozunk a Timár Matyival; hát túléljük.

Rév.: Én ? A legjobb barátom. Értelmes fickó egyébként, nem ? /Többen egyszerre beszélnek.

Férfi hang: A statisztikák is nem teljesítést mutatnak, tehát azt a

H.: Lemaradtak a tevteljesítéssel..

Férfi hang: az ütemet, amit előirányoztak azt, azt nem érték el. És érdekes, hogy ezt nem tartják be, a probléma.. Tessék ? /Állandóan többen beszélnek /

H.: Ja értem, hogy a francia lapokban olvastad, értem.

Férfi :És érdekes, mert ez bizonyos, ilyen...na jó, hát ez egy bizonyos realizmusra valló, hogy, hogy..

H.: Az, hogy nem teljesítették a tervet ?

Férfi :Egyáltalán, hogy publikálják.

H.: Nem tudom, én azt néztem most abban a, Népszabadságban publikált adatot, hogy a Brezsnyev beszéden belül, hogy volt ott egy olyan nagyon mulatságos szám, hogy a, a, összehasonlította az utolsó 5 évet, ugye, 65-70, és hogy miben hány százalék. És akkor az volt, hogy a nem tudom, a textilárak méterben az 118 %, és aztán az volt, hogy a

konfekció-áru az , nem tudom, 147 %. Azon gondolkoztam, hogy ha a textiláru ilyen keveset nőtt, akkor hogy tudott a konfekció ilyen sokat. Ha csak nem minden maxi szoknya helyett három mini szoknyát csinálnak /nevetés/

Férfi hang: Nem, nem, ez, ez stimmel, a nagyobb részét adták le konfekcióba.

H.: És a többivel mit csinálnak ?

Ján.: Ja, hogy kevesebb szövetet adtak el a konfekcióban, tehát több /hangzavar, többen beszélnek/ tehát, hogy mondjuk egy millió méter.. /Többen beszélnek újra/ De igazad van.

Férfi hang: Hogy egy millió méter..

H.: No jó, dehát ismerve azt, hogy ott a textília mindig szűkebb volt, ha ebből még többet földolgoznak a konfekcióban, mint eddig, és ennyivel többet - akkor az azt jelenti, hogy méterárut nem kapnak.

L.: Akkor importáltak.

Férfi h.: De, de nyugaton annyira, annyira megszűnt pl. a méteráru: bementünk egy áruházba, egyik.. /H./beleszól/: De gondold meg a Szovjetunióban,,/ és egyszerűen nem kapott.. /Nagy hangzavar. állapotokat, nem, nem.. a konfekció..

H.: Én tavaly mentem be a Gumba /ujabb hangzavar/ nem, nem. /többen beszélnek/

Ján.: A te magyarázatod jó és elvileg tényleg egy

lehetőség; gyakorlatban itt nem arról van szó, hanem tudniillik arról /Holló beleszól, hangzavar/ hagyd végigmondani a mondatot....Hogy nagyon megfigyelhető az, hogy mindaz ami quantitative egyértelműen mérhető: tehát szövet, ennyi méter, igen ? az lassabban nő, mint olyan dolgok, ahol a választéknak a megváltozása burkolt árdrágítás és burkolt árunál....

H.: Tudniillik a konfekciónál a százalék az nincs, nem darabban volt megadva, vagy miben...

Ján.: mert /hangzavar/ H.: Lehet a drágább többet..

Ján.: Óriási bizonytalanság, de nemcsak bizonytalanság, hanem egyirányu torzítás jön nálunk.

Velük /nagy hangzavar után/.. mert az már nagyon régen, éppen azért, mert kevés textiláru volt, hogy a Szovjetunióban szövetet kapni, az majdnem a lehetetlenséggel azonos volt. Egy készruhát még lehet.

H.: Jó, de nagy különbség, hogy Amerikában nem kapni szövetet csak kész konfekciót, vagy a Szovjetunióban nem kapni, ahol mégis csak a lakosságnak egy jelentős hányada a falun él, ahol maga.. Nemcsak az áruházban.

Férfi h.: Nem kapni, mert nem árulnak. Azt mondják, hogy senki sincs olyan bolond, hogy, hogy horribilis, izé..

H.: Mert megvarrják maguk otthon.

Férfi h.: Persze, na nem, van drága izé a, még megvarratni egy ruhát..

H.: Jó, de ott kiesik az, hogy valaki... aki maga varrja.

Férfi h.: Az mindenütt kiesik.

H.: Na nem, a Szovjetunióban, vagy egy falusi asszony, mit gondolsz elmegy varratni ?

Férfi h.: Mindenütt megvarrják maguk.

H.: Hát ezért mondom, hogy maguk varrják.

Férfi h.: Na nem itt, férfi... a nők maguk varrják mindenütt, Amerikában és mindenütt.

E.É.: Igen.

Férfi h.: Ez egy ilyen hobby; hobby is persze, ilyen női hobby. /E.É.: Do it yourself./ Érdekes, hogy a sajtó, kevés helyet, keveset publikálnak ebből a kongresszusból. A Népszabadságban jóformán semmi, volt olyan...

L.: Tudniillik nagyon nehéz most erről a Brezsnyev-dologról írni, mert ő tulajdonképpen...

H.: Nem úgy gondoltam, hanem beszélni.

Férfi hang: Minden marad a régiben. /

H.: Igen. Na jó hát nem kell róla írni, csak magát... minden dologról egy napig beszélnek, és ahhoz képest nagyon röviden.

Férfi h.: Jóformán semmit nem hoznak ami érdekes.

H.: Pedig a Gyuri bácsi .. Olyan érdeklődéssel

vártam, hogy az Ulbricht mit fog mondani /nevetés, hangzavar/, de tényleg, azért..

Ján.: Abból a szempontból volt érdekes, -és ennél a Gyuri bácsival együttesen beszélgettünk, még mielőtt az Ulbricht beszélt, - hogy az egyetlen olyan a népi demokráciák között, aki egy sztálinista irányba próbálhatja a kongresszusban befolyását gyakorolni. /Hangok: igen /De, ha ez nem történt..

/Férfi hang, beleszól: És az Ulbrichtnak jó órra van../Ján.folytatva: akkor az azt jelenti, hogy ő kilátástalannak tartotta: tehát egész fontos jel. /Hangok: igen, igen/ És az, hogy az Ulbricht nem mondott, nem mondott semmit, az még, megállapítottuk, a következő miatt: ha a mi sajtónk nem hoz, csak rövidítve hozza, akkor hozhatna nekünk kellemetlen sztálinista irányba mutató dolgokat, de - mint tegnap sikerült fognunk a rádión egy DDR adót - és az sem mondott semmit az Ulbricht beszédéről. Na nem, mondta /többhang közbeszól/, de semmi; és ő náluk nincs ez az ok, hogy most ha én mondok valamit, akkor őket eltitkolják.

H.: Nem, a többit de azért eléggé megcenzuráltuk, mert a Causescu mondott ilyeneket, hogy nem szabad más pártok belügyeibe beavatkozni - abból semmit sem hozott a Népszabi. Ugy, hogy azért, azon a kongress-

szuson elhangzott egy s más. Mi tényleg rettentő
szükszavuk voltunk /hangok: igen, igen,/.

Férfi h.: Meglepően szükségem van, mert majd-
nem, hogy egy olyan...

E.É.: Hát te honnan tudod ezeket ?

H.: Hát ki szoktuk este nyitni a különböző rá-
diókat /több hang egyszerre beszél./

Ján.: Háromkor éjjel. Nem tudom, ez nem szokott
előfordulni..

H.: Na nem; én akkor szoktam lefeküdni és arra
fölébredtem.

Ján.: Ja, arra fölébredtem, és akkor kijöttem, és
a hosszú hullám a nagy távolságokra a legjobb; és
miután háromkor éjjel egy keleteurópai adó sincs,
olyan tisztán fogtam közvetlen amerikai adókat,
és mert ott már, ott még nappal van és, és a szov-
jet keleti adókat, ahol már reggel van /kis neve-
tés/, tisztán bejöttek, de /hangzavar/..

H.: Egyébként itt nagyon jól lehet fogni. Nem
tudom, hogy ez a rádió ilyen jó, vagy itten olyan
jók a.. zavarás nincsen.

E.É.: Semmilyen zavarás nincs ?

Férfi hang: Elektromosság, villamos, ilyesmi ?

E.É.: Nincs gyár, ~~semmi~~ semmi nincs itt; úgy hogy ez
itt a legjobb, biztos a TV is istenien..

Ján.: Jó. H.: Jó, most már jó; most már beállí-
tottad, most már egész jó, nem olyan jajde...

Azt hiszem be lehet csukni. /Ján.: Ja ?/ Igaz, hogy Gyuri bácsin pullover van. Nem fázol, mert Ferkó kinyitotta ?

L.: Nem, én nem fázom.

H.: Ugy, hagyj egy kis rést. - Te, ha le akarsz szokni, akkor nem Kentet kell szívni, hanem Fecskét /hangzavar/.

Férfi h.: Ahhoz nincs kedvem.

H.: És Munkás ? /Kis hangzavar/ Az még türhető. Tavaly volt az, amikor mentünk a Bükkbe és azt mondtad, hogy Fecskét fogsz szívni; és akkor vittünk annyi Kossuthot ami nekem kell - és annyi Fecskét, amit ő ottan három hét alatt elszív. De aztán a Fecskét azt mind visszahoztuk.

Ján.: Én Fecskét szívtam és aztán közben.. /nevetés, hangzavar/

H.: Egyébként, amióta én ezt szívom, azóta sokkal többet dohányzom, ezért kértem a fiamat, mert a fiam... Nem, ez nem rossz ? és a Portit szívnám, csak azt nem lehet kapni - és ahelyett szívom ezt. De ez.. nem érzem, hogy dohányoztam és ezért kértem a fiamat, hogy hozzon Munkást. És most én szívok két ilyen között Munkást, mégis érzem, hogy szívtam valamit. Ugy, hogy mindez csak illuzió..

Kovács András: Volt egy részeg, amelyik úgy fogta föl, hogy a film az egy ilyen - hogy is mondjam csak - ez a KISZ által rendelt film, hogy ez ma-

nipulálja az egyetemi hallgatókat. Vagy volt olyan, aki azt mondta, hogy, hogy meglepte őt, hogy miután a Pártkongresszuson a pedagógia reformját elhatározták, hogy én azután erről csinállok egy filmet - miután ez már el van határozva.

H.: Te, azt én is hallottam, hogy szegény Kovács Andrisnak milyen pecchje van, mindig elkezd csinálni egy filmet, ami politikailag messze előreugrik - de mire elkészül, addigra mindig betorcollik a vonalba. Hogy a Falakat is milyen.. jaj, hát mit fognak ehhez szólni?- és mire elkészült, addigra mindenki azt mondta, hogy ez konformista. Most, hogy elkezdte egy pedagógus filmet, ki sejtette akkor, hogy napirendre tűzik a /hangzavar/ .. hogy önhibádon kívül, végülis mindig belefutsz valahogy a vonalba. Mert ezt ugy is lehet értelmezni, hogy jó politikai érzéked van: és előbb tudod, mint a párt, hogy mi a következő..

Jám.: Jó, csak az, hogy...

H.: Ugy, hogy most ennek alapján, most jól kéne kitűzni a következő filmnek a témáját - hátha a párt átveszi a programmot.

Kovács ^A.: Volt egy, ez egy tündéri dolog volt. Egy diák föltette nekem a kérdést, hogy, hogy ugyanezt mondta, hogy - mit tudom én - a Nehéz

embereket csináltam - és utána lett a mechanizmus, stb. Erre én elmagyaráztam, hogy egy film... szóval az ember kakas, amely tulajdonképpen a hajnalt jelzi. Tehát az a lényeg, stb. Most a végén utána hozzámjön egy, egy ilyen egyetemi hallgató és azt mondja - kicsit ilyen viccesen - hogy most: mikor csinállok egy filmet arról, hogy mi megcsináljuk, hogy csináljuk meg a mi Amerikánkat. Szóval van egy rész a filmben: mert abból fogja tudni, hogy most elkezdjük ezt csinálni. /nevetés/. Ugy, hogy ő várja, hogy.. amikor lát egy ilyen filmet, akkor tudja, hogy ez napirenden van, vagy kerül.

H.: Igen, hogy nem lehet tudni, hogy te sugod, politikai bizonyosságnak - vagy ők sugják neked, hogy ők mit akarnak.

K.A.: Igen, van egy ilyen, volt egy ilyen. Mondjuk egy elég szélsőséges dolog, de több ilyen fölmerült, hogy, hogy egy ilyenfajta vélemény. Na most általában inkább: most többfajta sértődés van. Egyik a pedagógusok. Szóval az ostobább pedagógusok; illetve hát sajnos itt korhoz is van kötve némileg, hogy a fiatalabbak, tehát az egész fiatalok azok - mert azok mesélték nekem is - hogy ott náluk az izében, az iskolában az idősebbek mit mondtak. Ugye, ugy, hogy van egy ilyen; a, amit az előbb elmondtam. Most érdekes: van egyetemistáknál egy olyan kétfajta sértődés. Egy, egyik, hogy nem - meg vannak sértődve, de hogy én úgy mutattam be őket, hogy ők

nem értik ezt a májusi, ezt a párizsi hatvan-nyolcat, lehet , stb. közönbösek. Van egy ilyen, hogy ez a karikatura, vagy, hogy szóval általában, hogy nem elég szimpatikusak az egyetemi hallgatók. Szóval ez, szóval ez a kép nem elég, hogyis mondjam:kedvező. Van egy másik, amelyik meg abból indul ki, hogy, szóval egy ilyen naturalista megközelítésből, hogy az egyetemisták passzívabbak, és nekik más problémáik vannak: tehát az, hogy pénzük van-e, meg ösztöndíjuk van-e, meg hogy milyen a, állás kell nekik. Tehát egy ilyen - hogy erről miért nincs szó, hogy stb. Szóval én - főleg ami a legnehezebb dolog az - azt érzékeltem, hogy arról is beszéltünk, hogy, hogy ebben tulajdonképpen elég sok olyan dolog van, ami, ami izgathatná, - hogy úgy mondjam - szóval irritálhatná. Most abban az értelemben, hogy, hogy bizonyos dolgokat; ha nekik valamiről valami véleményük van, akkor ez ezt módot ad kifejteni stb. és ezt, ez nagyon, ez: mindenütt van néhány ilyen diák. Csak a középiskolákban is egyébként; szóval mindenütt van. Nem tudom én, minden vitán, négy-öt gyerek, aki nagyon okosan beszél, de nem tudja, nem érti, hogy mostan, nem abban az értelemben, hogy érti a filmet vagy nem: a probléma, a problémát egyszerűen. Tehát nem tud. Adottnak veszi ami van. Ez fantasztikus. Egyszerűen adottnak veszik ami van, tehát arra

nem érzékenyek, hogy ha valaki föl teszi azt a kérdést, hogy, hogy ez ami van - ez kérdéses, mondjuk az ő, tehát ez, ez a közélet, ami ott van náluk most. Most a fiatalokról ha beszélünk, egy ~~egy~~ általános, általános, szóval kilépni - tehát tulajdonképpen szembe fordulni valamivel - ez egyszerűen...

H.: Te, én azt hiszem, ez mindig csak egy szűk réteg volt. Már úgy értem, hogy történelmileg.

K.A.: Hullámszik, ez hullámszik. Van amikor szívesebb.

H.: Hogyha általában nagy az elégedetlenség, vagy anyagi, vagy a, vagy a nyomás fölülről, vagy valami történik - de amikor semmi sem történik: csak az a nagy fene konszolidáció. És azért mindenki, minden évben kicsit jobban él. Meg mit tudom én. Hát akkor mitől legyen ?

K.A.: Az, hogy körülbelül az van: pl. 60, nem tudom, 63-68 között. Akkor, akkor sokkal elevenebb volt a közélet.

H.: Nadehát akkor zajlott az élet mindenhol.

K.A.: Igen, persze, mindegy; de akkor ez a kör szélesebb volt. Ez szélesebb volt. És jelentkeznek ilyen ál... szóval van egy csomó álkonfliktus tulajdonképpen. Van - mit tudom én - ez különben közgazdász-gyerekeknél is van, van egy ilyen..

Ez majdnem, hogy ennek a narodnyik-urbánus dolognak egy ilyen továbbélése.

L.: Van. És ez tényleg egy komoly dolog, - de nem foglalkoznak vele eléggé. Hogy tudniillik a mi egész oktatási rendszerünk kezdetétől fogva arra van beállítva, hogy a most fölül lévő emberek gyerekeit eleve úgy nevelik, hogy könnyebben tanulják meg ezeket az összes dolgokat, mint a munkás, vagy a, vagy a paraszt gyerekek. És itt van tudniillik tulajdonképpen, itt volna a pedagógiai probléma. Mert eddig - és ezt nem is lehet rossznéven venni - eddig minden rendszer úgy volt, hogy a tanulás pszichológiája be volt rendezve arra, amit az uralkodó osztályok gyerekei bizonyos fokig otthon már egy kezdetben megtanultak; míg a paraszt és a munkás-gyerekeknél, bizonyos dolgokat - amik azok számára természetesen - az iskolában kellene megtanulni. Erre van itten, beszéltünk erről a - Ferge Zsuzsának ez a nagyon érdekes tanulmánya - és itt van tudniillik az a probléma, hogy tulajdonképpen a proletárdiktaturának arra valóban kellene lenni, hogy ezt a mondjuk a gyerekeknek, ezt a preparáltságot - az iskolában, hogy ezt kiegyenlítse. És ennek a kiegyenlítésére nem történik semmi.

K.I. Igen, igen. Ez egy alap.. alapkérdés.

L.: Mert et tudniillik - én emlékszem erre, mert én tudniillik ez nem egy új probléma; ez a kapi-

pitalizmusnak a problémája is volt, hogy a jó-
módu gyerekek nemcsak az volt az előnye a sze-
gény gyerekek fölött, hogy jómódu, hanem az volt
az előnye, hogy bizonyos dolgokat - amiket itt ez
az iskola természetesnek vett - ő már természetesen
otthon megtanult. És az a hajlandósága és be-
állítottsága, arra, amit az iskola követel - sok-
kal magasabb volt, mint a szegény és a.. Én ezt
láttam éppen fiatalkoromban. Én egy evangélikus
gimnáziumba jártam, ahol tudniillik az evangéli-
kus gyerekeket természetesen előnyben részesítet-
ték. Ellenben az uralkodó osztály ebben az evangé-
likus gimnáziumban a - Lipótváros volt. /K.A.: I-
gen./ És a tanítás sokkal nagyobb tekintéllyel
volt a lipótvárosi gyerekek pszichológiájára, mint
a szegénysorsu evangélikus gyerekek pszichológiá-
jára. És itt köllene valamit, ami már - szerintem
már az ovodában köllene kezdődnie /Hangok: igen/,
hogy itt ezt a hátrányt, amit tudniillik születé-
si okból van ma is egy munkásgyerekek, hogy ezt
a hátrányt lehetőleg kiegyenlitsük. /K.A.: Igen /
De erre nézve - amennyire én látom - még kísérle-
tek sincsenek.

K.A.: Nincs. Ez a gondolat egyáltalán nem..Egy i-
lyen bizottsággal engem is elhívtak, egy ilyen pe-
dagógiai izébe, és..

H.: De ott a pedagógusok képzésével foglalkoznak,

nem ? abban amelyikben te vagy, nem ?

K.A.Igen. A ferge Zsuzsa is ott van. /H.: Igen/.

De nemcsak ez, a pedagógusok helyzete. Dehát ez, ebbe beletartozik.. /E.É.:Pedagógiai helyzete./ De nem. És éppen erről, ezzel a problémával váltunk most - nem foglalkoznak. /hangok: nem, nem/ Ott volt egy ilyen anyag, és..

E.É.: Az az érdekes, hogy az ovodában sokkal inkább tekintettel vannak erre való felkészítésre, mint az iskolában. Tehát az kiderül...

H.: Igen. Kevés gyerek jut ovodába.

E.É.: Igen, de mindegy. Kiderült, hogy az ovodából kikerült gyerekek sokkal többre képesek, mint azok, akik nem voltak ovodában. És abban a pillanatban, ahogy beteszik a lábukat az általános iskolába - ezeket a képességeket szép lassan felmorzsolják. Tehát, itt még nagyon-nagyon jó; az ovodában például a gyerekeknek a művészi izlésre való nevelés. /L.: Igen./ Nagyon jó. Nagyon jó a gyerekeknek a közösségi érzésre való nevelése is; ez mind nagyon jó.

H.: Az iskolában megfordul a tanítás.

E.É. Az iskolában megfordul. Mert az iskolában - abban a ~~pillanatban~~ pillanatban jön a tekintélyelv és a tekintély-rendszer; jön az árulkodó-rendszer, a spicli-rendszer: az első elemiben. Ez mind nincs az ovodában. Tehát amit kifejleszt

az ovoda - azt nálunk általános iskola első osztálya..

L.: Nagyon könnyen lehetséges .

E.É. folytatva: lerombolja.

L.: És tudniillik itten ez, mert elértük azt, hogy a munkás- és paraszt-gyerekek általában véve hátrányban vannak az értelmiségi és funkcionárius, ilyen gyerekekkel szemben. Nem minthogy ha a tanárok akarnának egy ilyent csinálni: hanem az ő egész beállítottságukat a tanuláshoz, a tananyaghoz - hogy itt egy kérdést, hogy köll földolgozni - és így, szóval sokkal fejlettebb, mint a...

H.: És talán az, hogy, hogy kell a dolgokat kifejezni..

L.: Igen, igen. H.: Egy ilyen anyanyelvi kulturával a legnagyobb hátrányban vannak. Hogy azt amit tudnak azt el tudják mondani.

K.A.: Igen, szóval ott dől el tulajdonképpen az első, az általános iskola alsó éveiben, az első éveiben: ott dől el ez az egész gyenlőség.

L.: Mert ezt nagyon lehetett látni. Én emlékszem erre egész kisgyerek koromban. Hogyha úgy néha jöttek hozzánk, is a család - nem tudom én - szegényebb sorsú gyerekei közül, vagy esetleg az alkalmazottak rokonai, vagy ilyenek közül - hogy azok mennyire fejlettebbek voltak, mint mi. /K.A.: Igen. ~~Tudik~~ K.A. folytatja: Tudniillik mondjuk egy

parasztgyereknek vagy egy munkásgyereknek információja természetesen ugyanannyi van, mint egy nem, mint egy értelmiségi gyereknek - csak más-fajta./L.: Igen/ Mert egy parasztyerek ismeri a természetet, neki rengeteg infor, olyan információja van, ami a növényzettel, az állatokkal, azok szokásaival kapcsolatos. Bekerül az iskolába - ezek teljesen haszontalanok. /L.: Igen./ Ez nem érdekes. Hanem elkezdi, tehát az iskola nem ezt próbálja építeni azt aki ő - hanem bekerül egy, egy másik, egy strukturába, egy világba /L.: Igen/ ahol az ő kategóriájával nem tud mit kezdeni. Elkezdik - szóval teljesen kidobják belőle ami az ő gondolatait, érdeklődését, mindent. És elkezdik egy egésze más.. Nagyon érdekes~~x~~ élményem~~x~~ volt egy erdélyi, kolozsvári írónak, most megjelent könyve. Egy~~x~~ész jó. Egy kissé terjedelmes, sőt nagyon terjedelmes. Egy ilyen önéletrajz-jellegű dolog. Az a címe Zokogó majom. Egy ilyen.. /L.: Mi ?/ Zokogó majom. Volt Kolozsvárt egy ilyen kocsmá, ez egy ilyen híres kolozsvári kocsmá volt. Na most ezt egy író írta, aki-csak most tudtam meg - hogy volt valami szerepem abban, hogy ő iskolába került; egy munkás, egy proli-gyerek volt, de egészen a preiferiáról. Tudniillik, úgy 40, már nem, úgy 40 és 44 között - ugye akkor

Magyarországhoz tartóztunk - és akkor mi ott az önképzőkörben csináltunk egy ilyen mozgalmat, hogy munkás, hogy tehetséges.. azt hiszem két vagy három tehetséges munkásgyereket hozzásegítettünk ahhoz, hogy bekerüljön - ez a kolozsvári református gimnázium volt - oda, és ott az intertátusba és mindenféle. Én el is felejtettem - meg mondom őszintén az egészet - úgy, hogy most jártam Kolozsvárt és mesélték nekem. Hát én voltam ott a, az önképzőkör elnöke, vagy mi az ördög. És, de ezt elfelejtettem. Na most leírja és ez hallatlanul érdekes. Az ő szemszögéből ezt a bekerülést. /L.: Igen./ Hogy számára ez mit jelentett, ami teljesen mást jelentett, mint egy, egy értelmiségi vagy más.. /L.: Igen/. Én akkor már érettségiztem, vagy érettségi előtt álltam, tehát a, az iskolát máshonnan néztem, mint ahogy ő, aki oda bekerült. És fantasztikusan érdekes, hogy mennyi sérülést okozott számára. Persze, egy-egy, ő volt ott egy ilyen: elég unikum volt. Mondjuk mi, akik őt odasegitettük. Nem velünk volt együtt, hanem, hanem, mit tudom én: a gyerekek, 10 éves, ilyen: főleg vidéki gyerekekkel, akik, akik csak azt látták benne, hogy csodabogár. Nem tud még fogat sem mosni; meg mosdani, meg nem tudom én.. Szóval. De hallatlanul érdekes. Micsoda tehertételt jelentett számára.

L.: Borzasztóan le...

K.A.: A jó, dehát, hogy ő kapott. Az is.

L.: Igen. De az ember most így visszaemlékszik - akkor látja, hogy a legegyszerűbb kérdésben: ha el köllött ismételni, mondjuk azt amit a tanár az előbb mondott - hogy ezt egy ilyen lipótvárosi fiú, mennyivel könnyebben és nem tudom hát, hogy fejezzem ki - elegánsabban tudta elismételni, mint egy normál protestáns gyerek, akinek az apja munkás volt.

K.A.: Igen. És egyáltalában a viselkedés az..

L.: Tudniillik nem szabad példát venni ezt most utólag látom, hogy a mi szókincsünk kb. kétszer háromszor akkora volt, mint az övék. /K.A.: Igen, igen./ Hogy itten egy polgári családban egy hároméves gyerek már egy nagy szókincsre tesz szert, amit egy hogyishívják, egy munkás vagy paraszt-gyerek talán soha nem ér el. /Igen./ És itt köllene - mert ha mi most tényleg demokratizálni akarunk - ezt az ellentétet köllene kiegyenlíteni. /Igen/, hogy tudniillik tényleg az a munkás vagy parasztgyerek ugyanazzal a sansszal stratóljon, mint egy funkcionárius fia. És ez nem áll ma.

K.A.: Igen. Ez az iskola, az iskolán mulik. Tehát az iskola..

L.: Tudniillik az iskola előkészítésénél - azt hiszem, hogy ez már az ovodában lejátszódik. /Igen/ Most itt

K.:tulajdonképpen, most ez a leg..,most van egy ilyen reform, tanügyi reform, és ez, hiszen ez..

L.: Tudniillik ez, ennek az előkészítésére a tudományos technikai forradalom és oktatással..

K.A.: Én benne vagyok egy bizottságban, amely az, a pedagógusok helyzetével foglalkozik.

Ján.: Azt gondolja, hogy konkrétan ?

K.A.: Hát konkrétan. /Nevetés/ És hát most ennek tulajdonképpen ezt kéne elérnie ennek a reformnak, ezt a megközelítést, hogy mire, hogy mire való.

L.: Akkor tudniillik tényleg lehetne az iskolán belül egy ilyen egyenlőséget teremteni /Igen/,mert aztán nem véletlen, és én a hatóságoktól nem veszem rossz néven, hogy tudniillik általában véve tényleg egy funkcionárius fia könnyebben fejezi ki magát, jobban beszél, jobban ír, és így tovább - mint egy munkásgyerek /Hangok: Igen, igen. /, és hogy ezt aztán előnyben részesítik , ez a magasabb fokon már egy elkerülhetetlen dolog. Ezt csak az alacsony fokon lehetne megvalósítani.

K.A.: Igen, már ott kezdődik. /Kis hangzavar, többen beszélnek. H.: Kedve volna dumálni.Meddig maradtok ? jó, jövő hét végén körülbelül../

L.: És ez tudniillik egy olyan kérdés, amit mi egyáltalánban;nem gondolkodunk . Sőt mutatja, hogy mennyire még polgári kategóriában gondolkodunk,mi tudniillik a polgári gyerekek pszichológiai különb-

ségével foglalkozunk és ezzel az érzéssel, amit tudniillik a diktaturán belül létrejövő igazi egyenlőségként és ezzel nem foglalkozik senki.

/K.A.: Igen / Illetőleg nálunk van egy pár fiatal szociológus, aki ezzel foglalkozik.

K.A.: Hát annak idején a népi kollégiumok..

L.: Azok erre törekedtek.

K.A.: És ez hívta létre, és tényleg megadta a gyerekeknek ezt a biztonságot: mert ez egy pszichológiai kérdés is.

L.: Igen. Csak a népi kollégiumoknak az volt a bajuk, hogy egy túl nagy biztonságot akartak adni nekik. Tudniillik egy népi kollégista, az általában - én sokat foglalkoztam akkor a népi kollégistákkal - tulnyomó többségben nem arra törekedett, hogy egy jó tanár, vagy nem tudom én mi csoda legyen: ő azt hitte, ő, mint népi kollégista az ország vezetésére van hivatva és csak azokat a dolgokat kell neki tudni, a, és megtanulni, ami az ország vezetéséhez döntő. /Kis nevetés/

K.A.: Igen, ez volt. Volt ilyen. tanulmányozott, és kollégiumi gyetemistáknál jelentkezett. Középiskolásoknál már kevésbé ez.

L.: Az egyetemen ez nagyon szerepelt.

K.A.: Igen, igen. Főleg, igen, ez főleg ilyen humán szakosoknál, mert....

L.: Én emlékszem, hogy nagyon furcsa volt egyszer.

Egy előadáson részt vettem, amelyen egy ilyen művész kollégista beszélt a maga dolgairól. És aztán mutatta a dolgait; És én azt mondtam neki utána, hogy rosszul rajzol; nem tud rajzolni. És, hogy itt van az alapvető baj. Hát ez rettentő meg volt sértve; és a kollégái is meg voltak sértve: mert neki nem az a föladata, hogy jól rajzoljon - hanem az a föladata, hogy megmutassa a többieknek, hogy mi a művészet. /Nevetés/ Ugy, hogy itt a népi kollégiumi mozgalom bukásában nagyon sok volt ami az ő saját szektásságukból eredt.

K-A.: Igen, de itt volt egy tényező, amit én nagyon fontosnak tartok, tudniillik...

E.É.: Ez legalább mozgalom volt !

K.A.: Igen. A mozgalom, ez a mozgalom előnye, de hátránya volt, amiről beszéltek, de ugyanakkor ez..

L.: Ugyanakkor mozgalom volt.

K.A.: Mozgalom volt; demokratikus volt és olyan közéleti élményt adott, amiket én magam is, magam is..

L.: Igen, nagyon, nagyon fejlesztették...

K.A.: Igen, mondjuk a magyar, mi a hogyhivják...

Ez a magyar filmeknek, a Jancsó és a Bacsó, meg ez a társaság: ez mind népi kollégiumban volt.

/L.: Igen / és ez a közéleti elkötelezettség ez egy ottani élmény is tulajdonképpen. /L.: Természe-

tesen./ Ami most teljesen hiányzik.

H.: Szóval tényleg az összes negativumaival együtt a népi kollégium amit az ember mai szemmel néz és ezzel a mai közömbösséggel, akkor már lassan tényleg csak a pozitívumait látja. Az viszont - az összes marhaságaikkal együtt - tényleg volt egy, egy nagyfoku elkötelezettség is. Ezek képtelenek voltak arra, hogy közömbösek legyenek, érted ?

K.A.: Például, mondjuk egy magatartást adott; egy motort indított el, ami jár már nagyon sokakban. Menjünk ? Fölhajtjuk Gyuri bácsi egészségére.

L.: Köszönöm.

K.A.: Gyuri bácsinak nem szabad megsértődni.

L.: Én nem iszom este, mert akkor az alvásom rossz. Nem, attól nem alszom.

H.: Nem, a seduxen ami használ este; akkor nem szabad inni. Délben még szabad, de este nem.

Jó, akkor Gyuri bácsi.. Kisérd le, összeszedjük a cuccokat.

Ján.: Van cucc ? Jó, Gyuri bácsi, amíg ők összeszedik... mert most lemegyek, jó ? és...

/ Már messzebb hangzik a beszéd, kis hangzavar után kikapcsol./